

Др Слободан М.Ненадовић

РАЗВОЈ СХВАТАЊА О ОБНОВИ АРХИТЕКТОНСКИХ
СПОМЕНИКА У СРБИЈИ ПОЧЕВ ОД ПРВЕ СТРУЧНЕ
РЕСТАУРАЦИЈЕ

Првом стручно изведеном рестаурацијом у Србији мо-
жемо сматрати рестаурацију цркве Лазарице у Круше-
вцу, на самом почетку XX века. Међутим, пре ове
рестаурације, за време од седам деценија, изведен
је један врло обиман посао на обнављању архитектон-
ских споменика културе, углавном манастирских сред-
њовековних цркава. Ниједна од ових обнова не би се
могла сматрати ни конзервацијом, ни рестаурацијом,
јер није почивала на принципима заштите; оне су
проистекле највише из практичних потреба за кориш-

ћењем објекта који је био у рушевинама. Али и у то
време долази до конфронтације два опречна става:
један је, да поменик при обнови остане "неповредив
у својој оригиналности" или да се оправи у староме
стилу; други је да се споменик украси и оправи "по
новоме укусу". Ова схватања нису била од битног
значаја, али су имала извештан утицај. Већ тада
уочена је специфичност ових радова и потреба посеб-
не стручности, иако ово није било ни од какве ко-
ристи, јер стручних кадрова у то време скоро да није
ни било.

После рестаурације Лазарице могло се очекивати да
ће се тим путем наставити. Међутим, настаје нека
врста реакције на овакав рад, па Народни музеј у
Београду, пред саме Балканске ратове, заштићује више
великих споменика у рушевинама крововима изнад њих.
Оваквом привременом заштитом реализовано је схвата-
ње о "неповредивости споменика", али су све остале
компоненте занемарене. Требало је чекати скоро три
деценије на следећу стручну рестаурацију-Сопотане,
коју изводи опет рестауратор Лазарице арх.П.Попо-
вић. Кровни шешири остају и даље присутни. Подвоје-
ност у схватањима између потпуне рестаурације, на-

учне конзервације и привремене заштите остаје и даље присутна. Три značajna rada: na Kaleniћu, Peћkoј Patriјarшији и Baњckoј најављују и три посебна приступа. Привремена заштита као да узмиче пред савременијим методима рестаурације: са Руденице скидају се кровни шешири.

Са организовањем службе заштите у новим условима СР Србије, после II светског рата, долази до најважније промене у погледу схватања појма споменика културе; он је сада врло широк и свеобухватан. Било је очекивати да ће се и мишљења о обновама архитектонских споменика у извесној мери искристалисати. Међутим, до тога није дошло. У почетку, прве деценије, млади кадрови, још недовољно стручно изграђени прихватају принцип: конзервирати, а не реста-

урирати, као најисправнији. Стицањем све већег искуства и уочавањем, да је трајна конзервација недоступан идеал, све више се усваја научни прилаз изналажења правог и најбољег метода у заштити, према сваком поједином споменику, од потпуне конзервације, до потпуне рестаурације. Примењују се и најсавременија техничка достигнућа, раније непозната. Међутим, у новим насталим условима индустријализације и урбанизације, настали су и нови проблеми за заштиту, те се прихватају и нови поступци: пресељавања непокретних споменика. Ипак, разноврсност примењених метода као одраз различитих схватања намеће неопходну потребу усаглашавања извесних поступака и принципа.

